

NOTÍCIA DE IUGOSLÀVIA

per Àlex ALSINA I KEITH

De la Secció d'estudis de llengua catalana i llenguatge administratiu
de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya

Els dies 15, 16 i 17 del passat mes d'octubre va tenir lloc a Ljubljana, la capital d'Eslovènia (Iugoslàvia), el *Seminari nacional sobre educació en societats multiculturals*, organitzat conjuntament per l'Institut d'Estudis Ètnics de Ljubljana i pel CERI (Centre de Recerca i Innovació Educatives) de l'OCDE. No cal dir que han estat unes sessions denses, riques en informació i molt il·lustratives tant pel que fa als aspectes pedagògics i sociològics de l'educació en contextos multilingües com pel que fa a la regulació legal de les llengües a Iugoslàvia i a la modèlica concepció iugoslava d'un estat plurilingüe i plurinacional.

Aquest seminari ha servit principalment perquè els participants estrangers que arribàvem a Eslovènia sense un coneixement gaire precís de la situació lingüística i nacional iugoslava ens féssim una idea bastant exacta de les característiques d'un estat en què «les distintes modalitats lingüístiques» no són simplement «un patrimoni cultural que ha de ser objecte d'especial respecte i protecció», com podria dir un precepte constitucional ple de bones intencions, sinó que gaudeixen efectivament de la mateixa consideració, en el seu territori autòcton, que la de qualsevol llengua oficial d'un estat independent.

Iugoslàvia és formada per la federació de les Repúbliques Socialistes d'Eslovènia, Croàcia, Bòsnia-Herzegovina, Sèrbia, Macedònia i Montenegro, que encarnen el poder polític de les quatre nacions de Iugoslàvia: l'eslovena, la croata, la sèrbia i la macedònia. A cada república és oficial la llengua de la nació corresponent: l'eslovè a Eslovènia, el macedoni a Macedònia i el serbo-croata a les quatre repúbliques restants. El fet que el serbo-croata sigui la llengua oficial de la major part del territori i també de la part més important de la població (19 milions, és a dir, un 84,5 % sobre la població total de Iugoslàvia, de 22,5 milions) explica que sigui també la llengua oficial de l'exèrcit, dels afers estrangers, de la senyalització de les carreteres i del govern federal. És, a més, assignatura obligatòria en els plans d'estudi d'Eslovènia

i de Macedònia. Això no exclou, però, que l'oficialitat de l'eslovè a Eslovènia i del macedoni a Macedònia sigui un fet real en tots els àmbits, cosa que no deixa de sorprendre una mica els qui venim d'un estat que té com a llengua oficial de tot el territori (i fins fa ben poc l'única llengua oficial) una llengua que és la pròpia del 65 % de la població de tot l'estat.

A més a més de les nacions que componen la federació iugoslava, la constitució federal reconeix l'existència de *nacionalitats* (que podríem definir per oposició a les *nacions* com aquelles comunitats que habiten històricament dins el territori iugoslau i que tenen lligams ètnics amb nacions estrangeres veïnes). Les nacionalitats més importants numèricament són l'albanesa, l'hongaresa i la italiana. La constitució estableix el principi de respectar la igualtat de totes les nacions i nacionalitats de Iugoslàvia i de les seves llengües, fet que es concreta en la llibertat d'expressar la pròpia cultura nacional, la llibertat d'usar la pròpia llengua i alfabet (pensem que s'usen els alfabetos llatí i ciríl·lic), el dret a rebre instrucció en la llengua materna, etc.

Com a demostració pràctica d'aquest principi constitucional, el primer dia del seminari va consistir en una visita a una zona «nacionalment mixta» (segons la terminologia del país) de la República d'Eslovènia, vorejant la frontera amb Hongria, on una part important de la població té com a llengua habitual l'hongarès. El municipi de Lendava, un dels dos d'aquesta zona mixta, té una població aproximada de 27.000 habitants, dels quals un terç és de llengua hongaresa. Des de l'any 1959, després d'una valoració poc positiva del sistema educatiu anterior, en què hi havia escoles hongareses i escoles eslovenes, es va posar en funcionament un sistema escolar bilingüe, en el qual s'inclouen tant els infants eslovens com els hongaresos, amb igualtat de drets, per la qual cosa l'ensenyament té lloc en totes dues llengües. Per aconseguir aquests objectius, els costos addicionals que representa un ensenyament bilingüe en una zona tan petita, que, com tota l'educació, van a càrrec de l'estat, no han constituït cap mena d'obstacle —pensem en les edicions limitades de textos escolars en dues llengües, els impresos oficials bilingües, els diccionaris, la preparació addicional del personal docent, i, també, el nombre més petit d'alumnes per aula que estableix la llei per a l'ensenyament bilingüe.

Les constitucions de les repúbliques i de les províncies autònomes, seguint el que preceptua la constitució federal, garanteixen a les nacionalitats el dret a l'educació en la llengua materna a les regions que habiten nativament. Aquest fet té dues implicacions, reconegudes també constitucionalment: l'exercici d'aquest dret, com dels altres drets propis de les nacions i nacionalitats, *a*) no depèn en absolut del nombre de membres de la nació o nacionalitat, sinó *b*) de la consideració de zona nacionalment mixta que rep la regió que habiten, en funció de la població nativa. Això vol dir que aquests drets no es reconeixen necessàriament (encara que hi pot haver casos particulars en què sí) als membres de les nacions o nacionalitats fora dels seus territoris natus, però sí que es reconeixen en aquests territoris per petita que sigui la minoria nacional.

Durant les dues jornades restants del Seminari, els assistents vam tenir ocasió d'aprofundir els aspectes pedagògics i organitzatius del sistema edu-

catiu iugoslau tocant a l'ús de les llengües, tal com es concreten a les diferents repúbliques i províncies autònomes, i també la legislació en matèria lingüística i diverses qüestions de sociolingüística a Iugoslàvia. A més a més, hi va haver unes sessions molt enriquidores d'intercanvi d'informacions sobre experiències a diversos estats i conferències plenàries sobre aspectes teòrics de l'educació en contextos bilingües, tant des d'un punt de vista pedagògic o psicològic com des d'un punt de vista social i polític. Entre els assistents estrangers a aquest seminari, podem esmentar personalitats com Norberto Botani —cap del projecte «Education et Pluralisme Culturel et Linguistique» CERI/OCDE—, M. Eugènia Cuenca —Secretària General del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya—, Jim Cummins —professor de l'Ontario Institute of Sciences of Education—, Donald O'Riagáin —representant de «The European Bureau for Lesser Used Languages»—, Yvo Peeters —del «Centre for the Study of Ethnic Group Rights»— i Miguel Siguán —professor de psicologia i director de l'ICE de la Universitat de Barcelona.

Per acabar i per donar un exemple més del contrast que hi ha entre l'actitud de suport i de promoció de la diversitat lingüística i nacional que demostra l'Estat Iugoslau i l'adoptada per l'Estat Espanyol, convé que ens fixem en la contribució de l'Estat Espanyol a aquest seminari. Els estats membres de l'OCDE —institució organitzadora del seminari— eren invitats a designar almenys un delegat oficial com a representant nacional i la participació al seminari era limitada a aquests delegats nacionals, als experts del CERI, als especialistes iugoslaus i als científics convidats per l'Institut d'Estudis Ètnics. L'Estat Espanyol, com a membre de l'OCDE, va tenir l'oportunitat de designar un delegat oficial que hauria pogut donar una visió global del tractament que reben les diverses llengües de l'Estat Espanyol en el sistema educatiu. I, tanmateix, no es va fer així. Dels participants de l'Estat Espanyol —un representant del govern basc, tres de la Generalitat de Catalunya i el doctor Siguán—, els que hi van anar acreditats pel govern espanyol hi van ser lamentablement només a títol d'observadors, com si l'estat evités el compromís de donar a cara a l'exterior la imatge d'un estat plurilingüe i plurinacional.